

Sygn. akt III UK 47/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 grudnia 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Iwulski (przewodniczący)
SSN Zbigniew Hajn (sprawozdawca)
SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania W.K.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych
o prawo do emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 10 grudnia 2015 r.,
skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 18 listopada 2014 r.,

- 1. oddała skargę kasacyjną,**
- 2. zasądza od odwołującego się W. K. 120 (sto dwadzieścia) zł
na rzecz organu rentowego, tytułem zwrotu kosztów
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Decyzją z 22 lipca 2010 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych odmówił W. K.
prawa do wcześniejszej emerytury ze względu na nieudowodnienie przez niego

okresu 15 lat pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. W uzasadnieniu organ rentowy wskazał, że nie uwzględnił jako pracy w warunkach szczególnych okresów: (-) zatrudnienia w [...] Zakładzie Remontowym Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością od 1 marca 1976 r. do 31 maja 1980 r., (-) odbywania przez wnioskodawcę służby wojskowej od 22 października 1969 r. do 15 października 1971 r., oraz (-) zatrudnienia od 1 czerwca 1980 r. do 31 października 1988 r. na stanowisku kierownika Oddziału Sprzętu Przeładunkowego.

Odwołaniem z 13 sierpnia 2010 r. W. K. zaskarżył powyższą decyzję, wnosząc o ponowne rozpatrzenie sprawy i przyznanie mu prawa do emerytury. Postępowanie w tej sprawie toczyło się przed Sądem Okręgowym w S. pod sygnaturą VI U .../10. Odwołanie W. K. zostało przez Sąd Okręgowy oddalone 25 lutego 2011 r.

21 listopada 2012 r. W. K. wystąpił ze skargą o wznowienie postępowania w opisanej wyżej sprawie wskazując, że dopiero po uprawomocnieniu się wyroku w tej sprawie dotarł do świadków mogących potwierdzić, że w okresach zakwestionowanych przez organ rentowy wykonywał pracę w warunkach szczególnych. Podniósł, że adresy i zgodę świadków uzyskał dopiero we wrześniu 2012 r.

Wyrokiem z 16 grudnia 2013 r. Sąd Okręgowy wznowił postępowanie w sprawie VI U .../10 oraz zmienił zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z 22 lipca 2010 r. i przyznał W. K. prawo do emerytury poczynając od 2 czerwca 2010 r.

Po przeprowadzeniu postępowania dowodowego, między innymi po dopuszczeniu i przeprowadzeniu dowodów z zeznań zawnioskowanych świadków Sąd Okręgowy uznał, że W. K. legitymuje się przynajmniej 15-letnim okresem pracy w warunkach szczególnych. Sąd wskazał, że według art. 403 § 2 k.p.c., można żądać wznowienia postępowania w razie późniejszego wykrycia prawomocnego wyroku dotyczącego tego samego stosunku prawnego albo wykrycia takich okoliczności faktycznych lub środków dowodowych, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy, a z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu. Sąd uznał, że W. K. uprawdopodobnił spełnienie przesłanek z art. 403 § 2 k.p.c. Wyjaśnił bowiem, że adresy osób, z którymi pracował w Zarządzie

[...] w rozpatrywanym okresie, udało mu się uzyskać dopiero jesienią 2012 r., a więc po prawomocnym zakończeniu postępowania o ustalenie prawa do wcześniejszej emerytury, toczącego się pod sygn. akt VI U .../10. Sąd miał na uwadze, że drogi zawodowe ubezpieczonego oraz E. K., J. S. i K. P. rozeszły się, zakład pracy uległ przekształceniom organizacyjnym, zaś akta osobowe pracowników zostały przekazane do składnicy akt. Nie może być zatem kwestionowana okoliczność, że dostęp do danych osobowych, w tym adresów byłych współpracowników, był utrudniony. Zdaniem Sądu należy zaakcentować, że choć środki dowodowe były ubezpieczonemu znane (znał on nazwiska osób, które mogły mieć wiedzę o okolicznościach mających istotne znaczenie dla ustalenia jego prawa do emerytury), to jednocześnie były dla niego niedostępne. Nie miał on bowiem obiektywnej możliwości powołania tych osób na świadków, skoro zgodnie z art. 258 k.p.c. strona powołująca się na dowód ze świadków obowiązana jest dokładnie oznaczyć fakty, które mają być zeznaniami poszczególnych świadków stwierdzone, i wskazać świadków, tak by wezwanie ich do sądu było możliwe. Należy więc przyjąć, że środki dowodowe, które ubezpieczony powołał w niniejszym postępowaniu były nieujawnialne na gruncie sprawy VI U .../10. W. K. nie można przy tym zarzucić, że dowodu z zeznań świadków nie zgłosił w poprzedniej sprawie z przyczyn leżących po jego stronie, w szczególności ze względu na brak należytej dbałości o własne interesy. Jak wskazano powyżej, dostęp do danych świadków nie był wówczas obiektywnie możliwy. W oparciu o te okoliczności, Sąd wznowił postępowanie w sprawie i zgodnie z treścią art. 412 § 1 k.p.c. rozpoznał sprawę na nowo w granicach, jakie zakreślała podstawa wznowienia. Uznając, że W. K. obecnie wykazał przed Sądem fakt świadczenia pracy w warunkach szczególnych przez okres co najmniej 15 lat i spełnia pozostałe warunki konieczne do nabycia prawa do emerytury Sąd Okręgowy przyznał wnioskującemu prawo do emerytury poczynając od ukończenia przezeń 60-go roku życia, czyli od 02 czerwca 2010 r.

Z rozstrzygnięciem tym nie zgodził się Zakład Ubezpieczeń Społecznych, wnosząc od niego apelację. Ubezpieczony wniósł o jej oddalenie.

Wyrokiem zaskarżonym rozpoznawaną skarga kasacyjną Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok i odrzucił skargę o wznowienie postępowania.

Sąd Apelacyjny wskazał, że mniej istotne jest, czy W. K. udowodnił przed sądem wykonywanie pracy w warunkach szczególnych przez okres co najmniej 15 lat. Kwestią kluczową jest zasadność wznowienia przez Sąd Okręgowy postępowania w sprawie VI U .../10, co w konsekwencji doprowadziło do przyznania ubezpieczonemu prawa do emerytury. Sąd drugiej instancji nie podzielił oceny Sądu Okręgowego, że w sprawie ziszczyły się przesłanki z art. 403 § 2 k.p.c. Jego zdaniem, analiza akt sprawy VI U .../10 dotycząca odwołania od decyzji z 22 lipca 2010 r. prowadzi do wniosku, że W. K. pouczony został przez Sąd o treści art. 232 k.p.c., to jest o obowiązku wskazywania dowodów, z których wywodzi skutki prawne. Na rozprawie 21 stycznia 2011 r., po pouczeniu przez przewodniczącego, że winien naprowadzić dowody na okoliczność świadczenia przezeń pracy w warunkach szczególnych, ubezpieczony wskazał, że jest w stanie przedstawić kilku świadków, którzy razem z nim pracowali. Został zatem zobowiązany do wskazania w terminie tygodniowym ich danych personalnych i adresów. Pisma nie złożył, nie stawiał się na kolejną rozprawę, natomiast po jej zamknięciu pisemnie wskazał, że nie stawiał się na rozprawę z uwagi na „niemożność przybycia świadków, o czym przez wyżej wymienionych (czyli przez świadków) został powiadomiony w godzinach rannych”. 25 lutego 2011 r. Sąd Okręgowy wydał wyrok oddalający odwołanie. Ubezpieczony nie złożył wniosku o jego uzasadnienie, jak również nie wniósł apelacji. Wyrok uprawomocnił się 19 marca 2011 r. Pismem z 22 sierpnia 2012 r. W. K. wystąpił do ZUS o ponowne rozpoznanie sprawy dotyczącej prawa do emerytury. W obszernym piśmie z jednej strony wskazywał na uchybienia formalne ZUS przy wydawaniu decyzji z 22 lipca 2010 r., z drugiej zaś podnosił argumenty merytoryczne mające na celu wykazanie, że wbrew stanowisku organu rentowego przysługuje mu prawo do emerytury. Wskazał między innymi, że obecnie jest w stanie przedstawić dwóch świadków, którzy pracowali w tym samym zakładzie. 3 września 2012 r. organ rentowy pisemnie wyjaśnił W. K. kwestię prawomocności tak decyzji jak i wyroku Sądu Okręgowego z 25 lutego 2010 r. Reakcją W. K. było wniesienie od tego pisma opatrzonego datą „21 listopada 2012 r.” odwołania do Sądu, w którym ponownie podnosił argumenty wskazujące na przysługujące mu prawo do emerytury oraz, między innymi wskazał adresy świadków. Po wskazaniu przez organ rentowy, że informacja o niemożności ponownego rozpoznania sprawy

nie jest decyzją, w związku z czym odwołanie winno być odrzucone, W. K. podniósł, że jego pismo z 21 listopada 2012 r. winno być traktowane jako odwołanie od decyzji z 22 lipca 2010 r. i wnosi o ponowne rozpoznanie sprawy. Na rozprawie 9 maja 2013 r. podał natomiast, że pismo z 21 listopada 2012 r. jest w swej istocie skargą o wznowienie postępowania w sprawie VI U .../10 i że w październiku 2012 r. pozyskał adresy świadków. Sąd Apelacyjny wskazał, że zgodnie z art. 403 § 2 k.p.c., podstawą wznowienia postępowania może być późniejsze wykrycie okoliczności faktycznych i środków dowodowych. Wykrycie rozumieć należy, jako dowiedzenie się o istnieniu okoliczności faktycznych lub dowodów w zakresie umożliwiającym powołanie się na nie. Późniejsze wykrycie jest więc dowiedzeniem się o nich w czasie, w którym powołanie powyższych środków w zakończonym postępowaniu było już niemożliwe. W ocenie Sądu drugiej instancji skarżący nie wykazał, a nawet nie uprawdopodobnił, że ze środków dowodowych w postaci zeznań świadków nie mógł skorzystać w poprzednim postępowaniu. Stanowisko doktryny i orzecznictwa Sądu Najwyższego jest w zasadzie jednolite. Okoliczności i dowody później wykryte to takie okoliczności w poprzednim postępowaniu, które były w ogóle nieujawnione i były nieznanne stronom. Wykrycie okoliczności faktycznych lub dowodów, które poza przesłanką ich nieujawnienia w postępowaniu prawomocnie zakończonym, powinno być dla strony skarżącej „nieujawnialne”. Fakty zaś ujawnialne, czyli te, które strona powinna znać, tj. miała możliwość dostępu do nich, nie są objęte hipotezą tego przepisu. Stąd określona w art. 403 § 2 k.p.c. podstawa skargi o wznowienie postępowania nie zachodzi, jeżeli w poprzednim postępowaniu istniała obiektywna możliwość powołania się na okoliczności faktyczne lub środki dowodowe, a zaniechanie strony w tym przedmiocie było następstwem jej zaniedbań, opieszałości, zapomnienia czy błędnej oceny potrzeby ich powołania (postanowienia Sądu Najwyższego z: 10 lutego 1999 r., II CKN 807/98, LEX nr 78214; 12 lutego 2004 r., V CZ 2/04, niepubl.; 25 maja 2011 r., II CZ 3/11, niepubl.). W. K., uzasadniając skargę o wznowienie postępowania wskazał na obecnie już mu znane adresy świadków oraz ich zgodę na zeznawanie w sprawie prawa do wcześniejszej emerytury. A zatem niewiedzą o adresach świadków usprawiedliwia on teraz przyczyny, dla których zaniechał zgłoszenia wniosków dowodowych w toku poprzedniego procesu. Z jednej strony

do twierdzeń takich należy odnieść się sceptycznie, skoro W. K. w sprawie VII U .../10 pouczony był o obowiązku naprowadzenia dowodów z zeznań świadków, a na rozprawę 18 lutego 2011 r. nie stawił się, bo nie mogli stawić się świadkowie, o czym, jak twierdzi, powiadomiony został tego samego dnia rano. Ponad wszelką wątpliwość miał zatem wiedzę tak o świadkach mogących potwierdzić fakt wykonywania przezeń pracy w warunkach szczególnych, jak i miał z nimi kontakt. Już ta okoliczność nakazuje do wskazanej przez skarżącego podstawy wznowienia podejść ostrożnie i z dużą dozą krytycyzmu. Nawet jednak gdyby hipotetycznie założyć, że istotnie nie znał adresów osób, których zamierzał zawnioskować jako świadków, to i tak nadal okoliczność ta nie mogłaby sama z siebie stanowić podstawy skargi o wznowienie postępowania. Jak bowiem podkreśla Sąd Najwyższy, należy odróżnić zgłoszenie znanego stronie dowodu na istotne dla sprawy okoliczności, od możliwości jego przeprowadzenia (postanowienie Sądu Najwyższego z 24 października 2013 r., II CSK 194/13, niepublikowane). W. K., skoro pracował z osobami przesłuchanymi następnie w charakterze świadków, to znał te osoby, a zatem miał świadomość, że mają oni wiedzę o charakterze pracy skarżącego, a zatem o okolicznościach istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy. A mimo to z możliwości przeprowadzenia dowodu z zeznań świadków nie skorzystał, niejako wręcz tracąc zainteresowanie losem sprawy VI U .../10. Powołać w tym miejscu wypada także pogląd Sądu Najwyższego, który stwierdził, że podstawą wznowienia nie może być okoliczność faktyczna lub środek dowodowy, z którego strona, obiektywnie oceniając, miała możliwość skorzystania w tym postępowaniu. Musi to być zatem okoliczność lub środek dowodowy, istniejący w czasie trwania poprzedniego postępowania, lecz obiektywnie niemożliwy do ujawnienia dla strony w tym postępowaniu, a więc wówczas „nieujawnialny” (postanowienie z 14 listopada 2013 r., IV CZ 79/13, LEX nr 1399914). Gdyby W. K. dochował należytej staranności w toku postępowania w sprawie VI U .../10, gdyby jako strona należycie dbająca o swoje interesy zainteresował się jej losem i poważnie podszedł do obowiązku dowiedzenia przed sądem swoich racji, mógłby już wówczas zgłosić dowód z zeznań świadków przesłuchanych następnie w sprawie VI U ..13. Zaniechanie, którego się dopuścił uprzednio nie może obecnie stanowić uzasadnionej podstawy do wzruszania prawomocnego rozstrzygnięcia w sprawie.

Postępowanie prowadzone w wyniku skargi o wznowienie postępowania nie może być sposobem naprawienia błędów popełnionych przez strony w procesie. Dlatego niemożność skorzystania z powołania nowych faktów lub dowodów musi być rozumiana jako zupełna nieznajomość jakiegoś faktu czy dowodu, a nie niemożność zaprezentowania go sądowi. Jak ustalił Sąd Okręgowy w wyroku z 16 grudnia 2013 r., W. . jest w stanie wykazać fakt wykonywania pracy w warunkach szczególnych przez okres co najmniej 15 lat. Jednak skoro tego nie uczynił przez własne zaniechanie w sprawie VI U .../10, nie może obecnie domagać się wznowienia postępowania, brak jest bowiem ku temu podstawy prawnej. Sformułowanie podstawy wznowienia w sposób odpowiadający przepisom art. 401-404 k.p.c. nie oznacza bowiem oparcia skargi na ustawowej podstawie wznowienia, jeżeli już z samego jej uzasadnienia wynika, że podnoszona podstawa nie zachodzi. Taka skarga, jako nieoparta na ustawowej podstawie wznowienia podlega odrzuceniu. Ocena, czy skarga opiera się o ustawową podstawę wznowienia, nie ogranicza się tylko do badania, czy okoliczności wskazane przez skarżącego dają się podciągnąć pod przewidzianą w ustawie podstawę wznowienia, lecz obejmuje badanie i ustalenie, czy podstawa wznowienia rzeczywiście istnieje. W niniejszej sprawie podstawa ta nie występowała.

Stąd też podzielając argumenty organu rentowego Sąd Apelacyjny stwierdził, że zaskarżony wyrok na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. w związku z art. 410 § 1 k.p.c. i art. 406 k.p.c. należało zmienić i skargę o wznowienie postępowania jako nieopartą na ustawowej podstawie wznowienia odrzucić.

Ubezpieczony zaskarżył w całości powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego, wnosząc o jego uchylenie w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu Sądowi oraz o zasądzenie od organu rentowego na rzecz ubezpieczonego zwrotu kosztów procesu, w tym zwrotu opłaty sądowej od skargi kasacyjnej w kwocie 30 złotych, zwrotu opłaty sądowej od apelacji w kwocie 30 złotych, kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu ze skargi kasacyjnej według norm przepisanych w wysokości 120 zł.

Skarżący zarzucił wyrokowi Sądu apelacyjnego naruszenie przepisów postępowania - art. 403 § 2 k.p.c., które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, przez błędną wykładnię tego przepisu i przyjęcie, że środki dowodowe

przedstawione przez ubezpieczonego w skardze o wznowienie postępowania nie są takimi środkami dowodowymi, które dają podstawę do wznowienia postępowania.

W odpowiedzi na skargę organ rentowy wniósł o jej oddalenie w całości i zasądzenie od ubezpieczonego na rzecz pozwanego kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Możliwość wznowienia postępowania na podstawie przewidzianej w art. 403 § 2 k.p.c. jest uzależniona od łącznego spełnienia trzech przesłanek: wykrycia po uprawomocnieniu się orzeczenia nowych faktów i dowodów, które istniały w toku postępowania, ale nie zostały w nim powołane, możliwości ich wpływu na wynik sprawy oraz niemożności skorzystania z nich przez strony w poprzednim postępowaniu (ob. np.: postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 2014 r., IV CZ 105/13, LEX nr 1433605). Niemożność skorzystania w poprzednim postępowaniu z określonych okoliczności faktycznych lub środków dowodowych nie zachodzi, gdy istniała obiektywna możliwość powołania ich w tym postępowaniu, a tylko na skutek opieszałości, zaniedbania, zapomnienia czy błędnej oceny potrzeby ich powołania strona tego nie uczyniła (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 lutego 1999 r., II CKN 807/98, LEX nr 78214).

Jak ustalił Sąd Apelacyjny, co nie zostało zakwestionowane w skardze, W. K. w sprawie VI U .../10 był pouczone o obowiązku przedstawienia dowodów z zeznań świadków, a na rozprawę 18 lutego 2011 r. nie stawił się, ponieważ jak wskazał w piśmie wyjaśniającym przyczyny nieobecności na rozprawie, nie mogli stawić się świadkowie, o czym, jak twierdzi, powiadomiony został tego samego dnia rano. Trafnie wobec tego Sąd Apelacyjny uznał, że ubezpieczony miał wiedzę o świadkach mogących potwierdzić fakt wykonywania przez niego pracy w warunkach szczególnych i miał z nimi kontakt. Istniała więc obiektywna możliwość powołania ich w tym postępowaniu. Gdyby nawet uznać, że świadkowie ci byli innymi osobami niż E. K., J. S. i K. P., których adresy rzekomo dopiero po wyroku w sprawie VI U .../10 zdołał odnaleźć, to i tak oznacza to, że mógł zgłosić (innych)

świadców na twierdzone przez siebie okoliczności. Nie uzasadnia zaś wznowienia postępowania odnalezienie środka dowodowego dotyczącego takich okoliczności faktycznych, które były stronie znane w czasie trwania postępowania i mogły być przez nią powołane oraz wykazywane za pomocą także innych niż odnaleziony środków dowodowych (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 czerwca 2007 r., II CZ 43/07, LEX nr 951280).

Z powyższych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., a o kosztach postępowania kasacyjnego – na podstawie art. 98 § 1 k.p.c.

kc